

МЕДИУМСКАТА ПРЕЗЕНТАЦИЈА НА МАКЕДОНСКИОТ МУЗИЧКИ ФОЛКЛОР

Александар Димитријевски
Факултет за музичка уметност – Скопје
Датум на прием: 28.2.2023 година

Апстракт: Сè до неодамна, дефиницијата за музичкиот фолклор го вклучуваше „усно-слушното“ пренесување како централна категорија за дистрибуција и за воспримање на фолклорното музичко наследство. Ерата на снимени музички материјали произведе дистрибуција на песни и на игроорна музика на многу поширока публика истовремено, елиминирајќи ја потребата од физичко присуство на изведувачите. Дигитализацијата на музичкиот фолклор придонесе за дополнителни последици во музичките, но и во вонмузичките аспекти. Претходното е уште позначајно во однос на презентирањето на македонскиот музички фолклор на: радио, ТВ и интернет.

Во овој труд ќе се потрудам да го истражам влијанието на каналите на дистрибуција врз продолжувањето на фолклорната музика во колективната културна меморија преку споредбата на дигиталните наспроти традиционалните начини на пренесување во современо опкружување.

Клучни зборови: македонски музички фолклор, медиуми

Ако се направи преглед во досегашните истражувања на македонската етномузикологија, може да се согледа дека таа обично се занимаваше со претставување на музичкиот фолклор од поблиското и од подалечното минато. Обидувајќи се на тој начин првенствено да се посвети на научно-теориските цели, како и на целите за заштита на музичкото културно наследство, може слободно да се констатира дека токму затоа современата состојба на македонскиот музички фолклор претставува едно од најмалку истражуваниите подрачја во македонската етномузикологија. Сепак, како резултат на истражувањето на современиот музички фолклор, од досегашните согледувања, се постави сериозен проблем – да се дефинира музичкото културно подрачје, кое може да се издвои од комплексната структура од жанрови на современата музичка култура.

Поаѓајќи од констатацијата дека воведувањето на концептот „културни студии“ претставува едно од решенијата во областа на современата музичка култура, кое секако веќе е опфатено од етномузикологијата, тоа подразбира проширување и истражување на оние жанрови што не ѝ припаѓаат, во потесната смисла, на назнаката „музички фолклор“. Затоа, дури и мојот научен пристап кон македонскиот музички фолклор како една комплексна целина, компулсивно имплицира една целосна елаборација на сите негови

форми на изразување, почнувајќи од најстарата обредна и обичајна традиција, преку модерните форми на изведување на старите обичаи, па сè до создавањето нови обичаи.

Во оваа редица теориски проблеми, посебно место зазема дефинирањето, или поточно редефинирањето на поимот „традиција“, кој вообичаено се поврзува со континуитетот на музичкиот фолклор во современата музичка култура. Токму затоа, како соодветно решение, неминовно се наметнува дека еден од можните аспекти за разгледување на современата состојба на музичкиот фолклор претставува фокусирањето на две централни категории: традиција и промени.

Македонскиот музички фолклор од почетокот на 21 век, очекувано има промени и во релацијата со постарата музичка традиција. Овие промени имаат најголем ефект на начинот на неговата презентација, на содржината на изведуваниот репертоар и на неговата функционалност.

Ако најпрво се разгледа постарата традиција во која егзистираат многу календарски и некалендарски обреди и обичаи со јасноизразена и дефинирана функционалност, можеме да забележиме дека само мал дел од нив се присутни и денес, и дека примарната функција се изгубила во одредени случаи. Паралелно со овој процес, некои нови адаптирани форми на музички фолклор се создале во современата презентација на традицијата.

Македонскиот музички фолклор многу често е категоризиран субјективно во тие нови форми и е поделен, од една страна на „автентичен“, односно „изворен“, а од друга страна на „новокомпониран“ или „новосоздаден“ и сл. Првата категорија е во релација со традицијата, а втората е дел од современата музичка култура.

Имено, втората категорија ги следи основите на нов музички жанр, кој беше предмет на интерес во моите претходни научни истражувања и кој е познат под повеќе неунифицирани термини во пошироките кругови, а јас го редефинирам како „Македонска етнопоп музика“. Посебно овој жанр има најсилно влијание на формирањето на репертоарот кај обичаите што се негуваат во современоста, а се придружени со музика (пеене или свирење на инструмент).

Сепак, и покрај исчезнувањето на голем број архаични обичаи, не само во македонската култура, туку и во сите култури, генерално, сè уште постојат универзални форми. Сите социјални класи во едно општество заземаат еднаков удел во нив, од најсиромашните до најбогатите.

Разгледувањето на стручната литература, вклучувајќи ја македонската, балканската, па дури и светската литература, покажува

дека постојат голем број написи, кои ги објаснуваат специфичните аспекти на повеќето обичаи од минатото на нашата земја и пошироко. Но, за жал, нема написи, кои комплетно ја истражиле употребата и уште повеќе, пренесувањето на музиката во кој било одреден македонски обичај досега. Фрагментарноста на овие написи, која исклучиво се однесува на оние обичаи од минатото, но не и на современото битисување, беше главниот мотив, кој ме поттикна кон создавањето на овој труд.

Во контекст на претходното, постои разлика меѓу постарата обичајна традиција и поновата традиција, во смисла на два нејзини најистакнати сегменти: репертоарот (кој е поврзан со функцијата на одреден музички пример) и изведбата (која е поврзана со случувањето). Медиумската презентација на музички примери од македонската традиционална музика во 21 век ја следи конотацијата на *нефункционалнос*т.

Моите први истражувања за начините на изведба на традиционална музика во минатото и денес покажаа очигледни разлики. Музиката што била изведувана во текот на традиционалните церемонии може да биде: вокална, вокално-инструментална и инструментална. Од друга страна, карактеристиките на музиката на современите изведби, проследени на аналогните и на дигиталните аудио-/видеоснимки, покажуваат дека речиси нема исклучиво вокална музика – таа најчесто се појавува како вокално-инструментална музика.

Друга фундаментална разлика се однесува на музичките изведувачи. Музиката во современата форма, т. е. во дигиталните снимки, најчесто е изведена од професионални или, понекогаш, од *ипрофесионализирани* музички изведувачи. Песните и ората (танците), кои биле изведувани од учесниците во традиционалните церемонии, биле основа на традиционалната форма, додека тие воопшто не се присутни или претставуваат само исклучоци во современата медиумски-презентирана дигитална форма.

Други евидентни разлики, кои се забележливи дури и на прв поглед на современите медиумски проследени настани, се присутноста на модерни електрични и на дигитални уреди за продукција и за репродукција на звук (инструменти, уреди за засилување – амплификација) како и за снимање (аудиорекордери и видеокамери). Последниве имаат влијание врз зачувувањето на обемен архивски материјал, нешто што беше невозможно во минатото.

Според претходното, современите начини на пренос на музичките податоци започнаа со радиоемитирањето, продолжија со телевизијата, особено во втората половина на 20 век, префрлајќи се од почетокот на 21 век, најмногу, на интернет (примери: Јутјуб, веб-

страници со слободна содржина, социјални мрежи: Фејсбук, Инстаграм итн.). Соодветно, основните заклучоци би биле дека има одредено ниво на трансформација на музичката традиција и на начините на пренесување на музиката, односно на аудиовизуелните медиуми.

Ако се земе предвид фактот дека музиката може да покрие различни семантички полиња и ги формулира понатамошните прашања од мојот научен интерес, би ја превел, т. е. би ја ставил во категоријата на репертоарот. Тоа значи дека во текот на традиционалните церемонии репертоарот станува главниот индикатор за музиката во нив. Карактеристиките на репертоарот ги даваат основните параметри, кои претставуваат основа за полиња за дигитална база на податоци од ова истражување, а структурата на таа дигитална база на податоци ја изразува структурата на истражените параметри.

Репертоарот и неговите карактеристики се, соодветно, во фокусот на овој труд, во: содржинска, музичко-формална и функционална смисла. На тој начин, јас не само што стекнав нови информации за учеството и за влијанието на музичкиот репертоар на финалниот изглед на изведбата во современо опкружување, туку исто така добив и податоци за континуитетот со традицијата и за промените на музиката кај дигиталните снимки. Искуството добиено од претходните истражувања на овој феномен беше многу корисно при одредувањето на базата за ова истражување.

Следствено на претходното, следејќи го развојот на аудиовизуелните медиуми, а од друга страна – застапеноста на македонскиот музички фолклор на секој од нив, може да се констатира дека македонскиот музички фолклор е застапен на сите видови аудиовизуелни медиуми (од радио, преку ТВ, до интернет). Интересно е тоа што, сообразно со нивото на уредувачките политики на продуцентските куќи, кои емитувале програма на секој од овие медиуми, нивото на селективност во примерите опаѓа. Ако може воопштено да се коментира, селективноста е најголема кај радиото, а речиси воопшто ја нема или поинаку се спроведува кај интернетот.

Од друга страна, тргнувајќи од основното начело на слободните сервери на интернет (како што е примерот на Јутјуб со слоганот *broadcast yourself*), се нудат повеќе различни можности од претходно. Затоа, меѓу интернетот, како нов аудиовизуелен медиум, и македонскиот музички фолклор се создава една нова релација на претходно непозната презентација:

Аудиовизуелни медиуми (*ип. инјерней*) ← → Македонски музички фолклор

Посочената релација меѓу медиумите и македонскиот музички фолклор која постои, е потврдена и преку квантитетот на објавени материјали на слободните сервери на интернет. Оттаму, од множеството објавени примери произлегуваат следните категории на материјали поставени на слободните сервери:

- домашни аудиовизуелни материјали;
- промоција на студиски аудио-/видеоснимки;
- ТВ-емисии, документарни филмови;
- снимки од настани (манifestации, фестивали, концерти).

Наведените категории на аудиовизуелни материјали, поставени на интернет, се показатели за слободата во неограничувачките можности на современата презентација.

Сумарно, би истакнал дека и покрај лимитираниот обем на овој труд, кој тежнее кон одредено ограничено ниво на елаборација на истражениот феномен, ова истражување посветено на медиумската презентација на македонскиот музички фолклор придонесе за создавање на одреден квантум на архивиран материјал во дигитална форма, а исто така и дигитален каталог со обработени податоци. Тие не само што претставуваат долготрајно сведоштво за традиционалните и современите средства за пренос на фолклорната музика и за нивната презентација преку аудиовизуелните медиуми во Република Македонија, туку можат да резултираат со понатамошни слични истражувања.

Генерално гледано, елаборацијата на истражените музички примери експлицитно и логично покажа присутност на голем број музички елементи преземени од традиционалните форми, односно, од формите од минатото, пренесени и трансформирани, понекогаш и само адаптирани во современо опкружување. Затоа може да се констатира дека формите на современо пренесување на македонскиот музички фолклор преку нивната медиумска презентација се во континуитет со традицијата без оглед на значајните промени, кои, со текот на времето, ги претрпе музичката култура.

THE MEDIA PRESENTATION OF MACEDONIAN MUSIC FOLKLORE

Aleksandar Dimitrijeviќ
Faculty of Music – Skopje

Summary

Until recently the definition of music folklore included “oral/aural” as a central category for distribution and reception of folk music artifacts/heritage. The recording era facilitated the distribution of the song and dance music to a much

wider audience while eliminating the need for physical presence of the performers. The digitization of music folklore has had further consequences both in musical and nonmusical aspects. On the other hand, the contemporary presentation of the Macedonian musical folklore started with the radio broadcast in the first half of the 20th century, continued with the television in the second half of the 20th century, and since the beginning of the 21st century mostly transferred on the internet. All the media and stage performances inevitably included transformed repertoire, and modern appliances for sound amplification and recording which led to preservation and a vast quantity of archived music material. All in all, the elaboration of the researched material explicitly proved an existence of a large number of musical elements inherited from the traditional forms, but also their transformation, or more likely adaptation in the contemporary environment. Therefore, the contemporary means for transfer of the Macedonian music folklore are in continuity with the tradition, regardless of the significant changes that happened in the regional music culture in the meantime.